

УДК. 339.3:339.5

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

КАЧАН Олег

Львівський торговельно-економічний університет

<https://orcid.org/0009-0001-0496-0186>

e-mail: kachan71y@icloud.com

У статті модернізацію системи внутрішньої торгівлі визначено як процес системно-структурних змін, орієнтованих на впровадження новітніх підходів до функціонування і розвитку внутрішньої торгівлі та нарощування ресурсних можливостей для її оновлення та осучаснення на засадах активного впровадження передових технологій та інновацій. До чинників (передумов) модернізації системи внутрішньої торгівлі віднесено інституційно-правовий, організаційно-управлінський, економіко-ресурсний, ринковий, соціально-економічний. Пріоритетними орієнтирами державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі запропоновано розглядати (1) активізацію техніко-технологічного розвитку внутрішньої торгівлі, (2) підвищення інноваційної активності та ефективності впровадження інновацій суб'єктів галузі, (3) нагромадження людського капіталу та розвиток інтелектуальної творчої і креативної діяльності в галузі, (4) покращення інфраструктурної підтримки осучаснення та оновлення внутрішньої торгівлі, (5) розбудову системи ресурсного забезпечення впровадження нововведень та структурних зрушень в галузі.

Ключові слова: внутрішня торгівля, модернізація, державна політика, чинники, зміни

<https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-17>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Модернізація – це зміни, які покликані покращити, удосконалити чи послабити вплив загроз і подолати їх. Якщо розглядати цільові орієнтири державної політики, то вони направлені на створення системи управління, яка здатна стабільно та організовано виконувати завдання, забезпечити досягнення цілей та стратегічної мети реалізації регуляторних заходів. Відтак орієнтація державної політики на здійснення модернізації дозволяє вирішити низку складних завдань, що впливає на стабільність функціонування та розвитку країни. Попри це, варто враховувати низку особливостей, що властиві економічній системі країни, зокрема галузевих, від яких і заведено відходити при поглибленому визначенні пріоритетів розвитку національного господарства. Таким чином посилюється увага до визначення концептуальних орієнтирів державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Державна політика слугує інструментом вирішення складних в суспільстві та національному господарстві завдань. Досвід високорозвинених країн підтверджує необхідність здійснення модернізації при вирішенні низки складних завдань. Поряд з тим актуальним є питання концентрації на завданнях розвитку окремих галузей, зокрема торгівлі, яка покликана виконувати низку функцій з орієнтацією на потреби та запити суспільства. Все це визначає напрям досліджень державної політики модернізації внутрішньої торгівлі і тут варто виділити праці таких вітчизняних науковців як В. Апопій, М. Барна, Т. Васильців, М. Вірт, А. Кашперська, Є. Кононенко, П. Куцик, А. Лизанець, Р. Лупак, О. Міняйло, Я. Паламаренко, К. Пугачевська, Ю. Уманців, М. Чорна, В. Чудак, О. Шалева та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ ЧАСТИН

Враховуючи можливості та ресурси держави, реалізація регуляторних заходів є критичною необхідною, а особливо коли існує потреба в структурних змінах, масштабних реформах національного господарства та його галузей. Така політика передбачає узгодження інтересів усіх учасників, а відтак забезпечує спільне вирішення складних завдань. Примітно, що такий підхід є важливим при модернізації системи внутрішньої торгівлі, де на торгівлю покладено вирішувати складні суспільні завдання.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є наукове обґрунтування концептуальних орієнтирів державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Державна політика – це безперервний циклічний процес, який побудований на взаємодії різних взаємопов'язаних елементів. Розроблення та реалізація державної політики має комплексний характер, що дозволяє державі реагувати на трансформаційні зміни, ефективно та результативно вирішувати поставлені завдання [1, с. 260]. Державна політика – це цілеспрямована діяльність органів влади, які безпосередньо чи опосередковано прагнуть задовольнити потреби і запити суспільства, узгоджуючи їх з інтересами бізнесу, держави тощо [2, с. 6]. Саме державна політика стає засобом, що дозволяє органам влади досягнути певної мети в регулюванні сегментів суспільного відтворення, при цьому, не порушуючи принципи формування справедливого та рівного конкурентного середовища [3, с. 63]. Більше того, державна політика визначає конкретні інструменти розв'язання певної чи сукупності взаємопов'язаних проблем, що можуть виникати в різних сферах соціально-економічної системи країни [4, с. 44].

На думку М. Барної, державна політика модернізації системи внутрішньої торгівлі повинна стосуватися проведення системних змін, що охоплюють усі важливі процеси налагодження та розвитку торговельних відносин. Зокрема направленість на осучаснення та оновлення підходів до функціонування об'єктів торгівлі повинно стати об'єктом такої політики. Тут пріоритетне значення має удосконалення інституційно-правових положень, що дозволяє сформувати добросовісне конкурентне середовище [5, с. 64-68]. Інституційний чинник є важливим в контексті сформованість нормативно-правових актів та мережі державних інституцій, які регламентують розроблення та реалізацію державної політики модернізації внутрішньої торгівлі. На внутрішньому ринку повинні бути створенні чіткі правила, які будуть виконуватися усіма учасниками, а їх порушення передбачатиме значні наслідки. Тут не йдеться, про пряме державне регулювання розвитку внутрішньої торгівлі, а більше про адаптацію внутрішнього ринку до глобалізаційних тенденцій, коли стираються межі торговельної діяльності і існує ризик втрати конкурентних позицій [6, с. 6-10].

Державну політику модернізації системи внутрішньої торгівлі розглядають як організаційний інструмент, завдяки якому вдається розширити можливості у напрямі осучаснення і постійного вдосконалення [7, с. 50-54]. Важливо щоб регуляторні заходи об'єднували учасників ринку, де від держави вимагається створити комунікативні майданчики, на яких можливо налагодити стабільні та міцні відносини на усьому ланцюгу торгівлі – від виробництва до споживання [8, с. 105-112]. Таким чином оновлення системи внутрішньої торгівлі матиме контрольований характер, а кожен з учасників – повне уявлення про напрями державних реформ, які повною мірою відповідають тенденціям торгівлі.

Торгівля стає все складнішим процесом і це пов'язано як зі зміною потреб та запитів споживачів, так і все більшим впливом глобалізації. Так, інтенсивно посилюється інтеграція внутрішнього ринку у світове господарство, що головним чином і визначає вектори його трансформації. Такі процеси пов'язані значною мірою з потребою ресурсного забезпечення, яку внутрішній ринок нездатний задовольнити і бізнес повинен інтегруватися у глобальне середовище. Забезпеченість ресурсами, їх ефективне використання є основними вимогами модернізації, а в торгівлі такий вплив лише посилюється, а особливо стає критичним, коли попит сповільнюється і кон'юнктурні коливання мало контрольовані та складно передбачувані. Зокрема, Ю. Уманців, О. Міняйло, В. Чудак розглядають забезпеченість ресурсами як обов'язкову умову модернізації внутрішньої торгівлі, де державі необхідно розробити механізми, які дозволяють ефективно здійснювати пошук джерел отримання ресурсів [9, с. 152-160].

Значний вплив на процеси модернізації системи внутрішньої торгівлі чинить безпосередньо ринок, а здатність адаптації до його кон'юнктури розглядається як один з критеріїв успішного проведення модернізації. Теперішнє ринкове середовище не піддається регулюванню класичним методикам і вимагається постійно оновлювати та удосконалювати їх, підходи часто нестандартно і без розуміння усіх наслідків. Передбачити, що модернізація за таких тенденцій здатна вирішити поставлені завдання стає досить складно і зроблені прогнози розвитку ринкової кон'юнктури не матимуть практичної цінності. Варто погодитись з авторами праці [10, с. 18-22], що модернізація системи внутрішньої торгівлі повинна передбачати поширення ідеології становлення й розвитку прозорого, справедливого середовища, у якому кожен з учасників має впевненість в отриманні необхідних гарантій для реалізації нових напрямів діяльності.

Також варто виділити високу значущість соціально-економічного чинника модернізації, а особливо в торгівлі, функції якої значною мірою ґрунтуються на соціальних цінностях. Споживчі уподобання населення, його купівельна спроможність мають вирішальне значення при визначенні

стратегічних орієнтирів модернізації внутрішньої торгівлі. При цьому, важливо, щоб зміни в системі внутрішньої торгівлі відбувались на засадах захисту національних інтересів, зокрема, передбачаючи широку підтримку вітчизняного бізнесу у виготовленні та продажі товарів високої якості і конкурентоспроможності. Такий напрям державної політики є важливим в контексті високої імпортозалежності економіки, де конкурентний потенціал вітчизняних виробників обмежений, а система внутрішньої торгівлі нездатна гарантувати достатні обсяги продажу вітчизняних товарів по-причині їх нижчої конкурентоспроможності у порівнянні з імпортними аналогами [11, с. 20-29].

Автори праці [12, с. 240-246] наголошують, що модернізації системи внутрішньої торгівлі повинна відбуватися постійно та за чітко визначеними цільовими орієнтирами. При цьому вибір таких орієнтирів має відповідати національним інтересам країни, передбачати посилення її економічної безпеки та конкурентоспроможності. Такої ж думки А. Кашперська, яка основним пріоритетом модернізації системи внутрішньої торгівлі в теперішню епоху неоіндустріалізації розглядає активізацію техніко-технологічного її розвитку [13, с. 120-127]. Натомість Я. Паламаренко, також будучи прихильником неоіндустріальних змін, перевагу надає підвищенню інноваційності та широкому впровадженню нових технологій, до якого повинні залучатись усі учасники внутрішньої торгівлі [14, с. 45-50].

Поряд із активізацією техніко-технологічного та інноваційного розвитку, варто наголосити й на важливості покращення інфраструктурного забезпечення системи внутрішньої торгівлі. Так, сучасні запити споживачів вимагають постійного оновлення матеріально-технічної бази підприємств торгівлі, використання сучасних технологічних новинок в торговельному обслуговуванні тощо. Розвиток ринкової інфраструктури є важливим в контексті налагодження та розширення інформаційно-комунікативних зв'язків об'єктів торгівлі з споживачами, що потребує використання інтерактивних майданчиків (мереж), web-ресурсів та ін. Також інфраструктурна підтримка має вагомe значення при розвитку комерційних відносин об'єктів торгівлі безпосередньо з виробниками та постачальниками товарів [15, с. 56-63]. В. Апопій, М. Чорна наголошують на важливості створення на усьому ланцюгу товароруку спільних торговельно-логістичних, транспортно-транзитних та інших об'єктів, що дозволяє підвищити ефективність функціонування кожного з учасників та краще їм реагувати на зміни споживчих запитів [16, с. 150-155]. Пріоритетне значення має фінансово-інвестиційна інфраструктура, яка включає банківські, кредитні, венчурні та інші установи, діяльність яких спрямована на забезпечення фінансової підтримки реалізації бізнес-проектів. Також варто виділити необхідності активного розвитку науково-дослідної інфраструктури та проведення на їх базі прикладних досліджень, результати яких становитимуть основу при осучасненні торговельної діяльності.

Безперечно, забезпеченість ресурсами, розбудова інфраструктури є головними завданнями при нарощуванні та розвитку будь-якого виду економічної діяльності. Перед торгівлею ставиться завдання покращення забезпеченості і доступності всіх верств населення до товарів та якісних торговельних послуг і поряд з матеріально-технічними, фінансово-інвестиційними ресурсами варто виділити необхідність нагромадження людського капіталу [17, с. 62-96].

Виходячи із наведених тверджень, модернізацію системи внутрішньої торгівлі слід розглядати як процес системно-структурних змін, орієнтованих на впровадження новітніх підходів до функціонування і розвитку внутрішньої торгівлі та нарощування ресурсних можливостей для її оновлення та осучаснення на засадах активного впровадження передових технологій та інновацій (рис. 1).

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Модернізація системи внутрішньої торгівлі – це процес системно-структурних змін, орієнтованих на впровадження новітніх підходів до функціонування і розвитку внутрішньої торгівлі та нарощування ресурсних можливостей для її оновлення та осучаснення на засадах активного впровадження передових технологій та інновацій. При її проведенні потребується враховувати вплив інституційно-правових, організаційно-управлінських, соціально-економічних, економіко-ресурсних та ринкових чинників. Відтак пріоритетами державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі варто розглядати (1) активізацію техніко-технологічного розвитку внутрішньої торгівлі, (2) підвищення інноваційної активності та ефективності впровадження інновацій суб'єктів галузі, (3) нагромадження людського капіталу та розвиток інтелектуальної творчої і креативної діяльності в галузі, (4) покращення інфраструктурної підтримки осучаснення

та оновлення галузі, (5) розбудову системи ресурсного забезпечення впровадження нововведень та структурних зрушень в галузі.

Рис. 1. Концептуальні орієнтири державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі
Джерело: авторська розробка

Перспективи подальших досліджень обумовлюють розвиток теоретико-методологічних положень аналізу державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі, що дозволяє поглиблено ідентифікувати зміни, здійснення яких є необхідним для удосконалення такої політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лаврук О. В. Сутність та поняття державної політики. *Університетські наукові записки*. 2018. № 67-68. С. 254-263.
2. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні / за заг. ред. В. Ребкала, В. Тертички. Київ : Вид-во НАДУ, 2000. 232 с.
3. Державне управління: словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
4. Економічний розвиток і державна політика : навч. посіб. / за заг. ред. Ю. Єханурова, І. Розпунтенка. Київ : Вид-во УАДУ, 2001. 480 с.
5. Барна М. Ю. Концепція розвитку системи внутрішньої торгівлі України в сучасних умовах трансформації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 10. С. 63-70.
6. Куцик П. О. Внутрішня торгівля України у системі міжгалузевих зв'язків: сучасні тенденції та ключові диспропорції. *Підприємництво і торгівля*. 2021. № 31. С. 5-12.
7. Міняйло О. І., Кононенко Є. В. Державне регулювання роздрібною торгівлі в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 14. С. 50-54.

8. Vasylytsiv T., Lupak R. Priorities and Tools of the State Regional Policy of Import Substitution in the Market of Ukraine's Consumer Goods. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 3. С. 105-112.
9. Уманців Ю., Міняйло О., Чудак В. Тенденції розвитку внутрішньої торгівлі України. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 7. С. 151-162.
10. Апопій В., Шалева О., Гуштан Т. Тенденції розвитку спеціалізації у роздрібній торгівлі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10 (1). С. 18-22.
11. Лупак Р. Л. Державна політика управління безпекою розвитку внутрішнього ринку із застосуванням інструменту імпортозаміщення. *Економічний форум*. 2017. № 4. С. 20-29.
12. Пугачевська К. Й., Лизанець А. Г., Гомба М. В. Детермінанти розвитку внутрішньої торгівлі в Україні. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 240-246.
13. Кашперська А. І. Ринок роздрібної торгівлі України: стан і тенденції розвитку. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. С. 120-127.
14. Паламаренко Я. Дослідження ефективності роздрібної торгівлі та стратегічні напрями її удосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 24. С. 44-56.
15. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Штець Т. Ф. Обґрунтування стратегічних напрямів, цілей та заходів державної політики реалізації потенціалу ІТ-сектору економіки України. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 56-63.
16. Апопій В. В., Чорна М. В. Ключові макроекономічні тенденції сучасного розвитку внутрішньої торгівлі України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2020. Вип. 1 (31). С. 148-162.
17. Куцик П. О., Вірт М. Я. Організаційно-економічний механізм функціонування оптової торгівлі в ринковому середовищі : монографія. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. 320 с.

REFERENCES:

1. Lavruk, O. V. (2018). The essence and concept of state policy. *University scientific notes*. No. 67-68. P. 254-263.
2. Rebkala, V., Tertychki, V. (2000). State policy: analysis and mechanisms of its implementation in Ukraine. Kyiv : Publishing House of NADU. 232 p.
3. Knyazeva, V. M., Bakumenko, V. D. (2002). State administration: dictionary-reference. Kyiv : Publishing House of the Ukrainian Academy of Sciences. 228 p.
4. Yekhanurova Yu., Rozputenko I. (2001). Economic development and state policy. Kyiv : Publishing House of the Ukrainian Academy of Sciences. 480 p.
5. Barna, M. Yu. (2015). The concept of the development of the internal trade system of Ukraine in modern conditions of transformation. *Investments: practice and experience*. No. 10. P. 63-70.
6. Kutsyk, P. O. (2021). Domestic trade of Ukraine in the system of inter-industry relations: modern trends and key disparities. *Entrepreneurship and trade*. No. 31. P. 5-12.
7. Minyailo, O. I., Kononenko, E. V. (2017). State regulation of retail trade in Ukraine. *Investments: practice and experience*. No. 14. P. 50-54.
8. Vasylytsiv, T., Lupak, R. (2017). Priorities and Tools of the State Regional Policy of Import Substitution in the Market of Ukraine's Consumer Goods. *Strategic priorities*. No. 3. P. 105-112.
9. Umantsiv, Yu., Minyailo, O., Chudak, V. (2018). Trends in the development of internal trade of Ukraine. *Actual problems of the economy*. No. 7. P. 151-162.
10. Apopii, V., Shaleva, O., Gushtan, T. (2016). Development trends of specialization in retail trade of Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*. Issue 10 (1). P. 18-22.
11. Lupak, R. L. (2017). State security management policy for the development of the domestic market using the import substitution tool. *Economic Forum*. No. 4. P. 20-29.
12. Pugachevska, K. Y., Lyzanets, A. G., Gomba, M. V. (2021). Determinants of the development of internal trade in Ukraine. *Business Inform*. No. 10. С. 240-246.
13. Kashperska, A. I. (2021). Retail market of Ukraine: state and development trends. *Business Inform*. No. 4. P. 120-127.
14. Palamarenko, Ya. (2021). Research of the effectiveness of retail trade and strategic directions for its improvement. *Investments: practice and experience*. No. 24. P. 44-56.
15. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Shtec, T. F. (2018). Justification of strategic directions, goals and measures of the state policy of realizing the potential of the IT sector of the economy of Ukraine. *Entrepreneurship and trade*. Issue 23. P. 56-63.
16. Apopii, V. V., Chorna, M. V. (2020). Key macroeconomic trends of the modern development of internal trade of Ukraine. *Economic strategy and prospects for the development of trade and services*. Issue 1 (31). P. 148-162.
17. Kutsyk, P. O., Virt, M. Ya. (2011). Organizational and economic mechanism of functioning of wholesale trade in the market environment. Lviv : Publishing House of the Lviv Commercial Academy. 320 p.

CONCEPTUAL ORIENTATIONS OF THE STATE POLICY OF MODERNIZATION OF THE INTERNAL TRADE SYSTEM

KACHAN Oleh

Lviv University of Trade and Economics

Trade is becoming an increasingly complex process due to changing consumer needs and demands, as well as the increasing impact of globalization. Thus, the integration of the domestic market into the world economy is intensifying, which mainly determines the vectors of its transformation. In the article, the modernization of the internal trade system is defined as a process of systemic and structural changes aimed at the implementation of the latest approaches to the functioning and development of internal trade and increasing resource opportunities for its renewal and modernization on the basis of the active implementation of advanced technologies and innovations. Factors (prerequisites) of the modernization of the internal trade system include institutional-legal, organizational-management, economic-resource, market, socio-economic. If we consider the target guidelines of state policy, then they are aimed at creating a management system that is able to perform tasks stably and in an organized manner, to ensure the achievement of goals and the strategic goal of implementing regulatory measures. Therefore, the priorities of the state policy of modernization of the domestic trade system are proposed to consider (1) activation of technical and technological development of domestic trade, (2) increase of innovative activity and efficiency of innovation implementation of industry subjects, (3) accumulation of human capital and development of intellectual, creative and creative activity in industry, (4) improvement of infrastructural support for modernization and renewal of the industry, (5) development of a system of resource support for the introduction of innovations and structural changes in the industry. Such a policy provides for the coordination of the interests of all participants, and thus ensures the joint solution of complex tasks.

Keywords: internal trade, modernization, state policy, factors, changes